DEPREMİN KIRDIĞI KÜLTÜREL FAY HATLARIMIZ HAKKINDA TEOPOLİTİK BİR İNCELEME

MEHMET FATİH BİRGÜL

Ülkemiz ve milletimiz, çok büyük bir deprem felaketi yaşadı. Vatan topraklarını kesen fay hatlarındaki büyük kırılma, güzide şehirlerimizi, kasaba ve köylerimizi şiddetle salladı. On binlerce bina çöktü; enkaz altında kalan on binlerce insanımız vefat etti. Uzun yıllar içinde teşekkül etmiş ve gelişmiş içtimai ve iktisadi düzen ağır hasar aldı; şehirler boşaldı. Ebeveynini kaybeden evlatların ve evlatlarını kaybeden ebeveynlerin feryatları yürekleri dağladı.

Bir insanın bireysel olarak yaşadığı büyük sıkıntılar, onun şahsi hafızasında ve kişiliği üzerinde elbette ciddi izler bırakır. Esasen insanın tecrübe ve görgüsü de işte böylelikle oluşur; çünkü bir insanın hayat tecrübesi, aslında yaşadığı dert ve ıstırapların ortalamasından ibarettir. Ancak yaşanan felaket, toplumun hemen tamamını etkilemişse, o zaman toplumsal hafıza ve kolektif tecrübe üzerinde de derin izler bırakması beklenir. Nasıl ki, bizce tarihî mahiyeti hâlâ meçhul olan Nuh tufanı, aradan geçen binlerce yıl içinde tüm insanlığın hafızasında silinemez mitolojik ve epik izler bırakmışsa, yaşadığımız deprem de toplum üzerinde uzun yıllar sürecek psikolojik tesirler bırakabilir. Nesillere sirayet edecek böyle bir travmanın oluşturduğu kolektif hatıralarının etkisini azaltabilecek yegâne husus, bizim milletimize özgü toplumsal ve kültürel hafıza zafiyeti olabilir ancak.

ZİHNİYETLER VE İNANÇLARIN OLUŞTURDUĞU FAYLAR

Mamafih bu büyük deprem felaketi, yalnızca toprağın altını kazıyan fay hatlarını kırmakla yetinmedi. Aynı zamanda milletimizi bir arada tutan kültürün derinlerindeki karşıt zihniyetler ve inançların oluşturduğu fayları da harekete geçirdi ve şiddetle kırdı. Böylece sarsıntı ve yıkım, sadece biyolojik varlığımızı içeren maddi boyutta değil, kişilik ve kimliğimizi oluşturan manevi ve soyut alanda da büyük hasarlara yol açtı. Çünkü bir kez daha anladık ki, toplumu teşkil eden bireyleri bir arada tutması gereken müşterek kültürümüzde derin çatlaklar bulunmaktadır. Her türlü harici müdahale için en elverişli aparat olan bu çatlaklar iç çatışmaya sebep olarak milletin enerjisini ve zamanını heba etmektedir.

Deprem faciası -Hz. Musa'nın Kızıldeniz'i yarması gibi- bu milleti ortadan ikiye bölen değer, inanç ve zihniyet faylarını bariz biçimde tekrar ortaya döktü. Bence bu kırılmanın en çarpıcı örneklerinden biri, bir depremzedeyi enkaz altından çıkarırken sevinçten tekbir getiren kurtarma ekibinin görüntüleri karşısında "Burası laik bir ülke; böyle şey olur mu?!" diye azar çeken gazeteci-programcının sözleriydi. Aslında bu tepki, aynı kanaate sahip birçok insanın zihniyetini dile getirmekteydi. Buna karşılık, aynı 'tekbirle kurtarma' görüntülerini izleyen başka milyonlarca vatandaş ise, üzüntüyle çakıldıkları ekran karşısında, söz konusu ekiple birlikte tekbiri tekrarlamışlardı. İki zihniyet ve dünya görüşü arasındaki kapatılamaz uçurum, ne yazık ki 'tekbir'e duyulan nefretin alenen sergilenmesiyle kendisini göstermiş hatta "Deprem bölgesinde tekbir getiren gruplar peydah oldu!" başlığıyla hazırlanan klipler servis edilmişti.

Hülasa depremin ilk dakikalarından itibaren, herkes kendi dünya görüşü ve zihniyeti ile konuşmaya ve yorum yapmaya başladı. Bu hususta, 'Baraj patladı, kaçın!' paylaşımlarının neden olduğu paniğin ve zararın şahitliğiyle, ne derece kontrolsüz olduğu bir kez daha açıkça anlaşılan sosyal medya platformları, her türlü manipülasyona dair olağanüstü elverişliliğini kanıtladı. Arap sonbaharını başlatan Twitter ve Facebook, kitlesel nefret ve şiddet başlatmak isteyenlerin

biteviye teşebbüslerine şahit oldu. Kimileri bilimsellik üzerinden kader inancını mahkûm etti. Kimileri de uzatılan mikrofona boynu bükük "Bugüne şükür" diyen depremzedelere "İslâmcı iktidarın ürettiği cahil cühela!" deyip nefret kustu. Daha önce Cuma namazında hutbe okuyan imama "Niçin Atatürk'e rahmet okumuyorsun?" diye bağırıp camiyi terk eden kimileri ise, mültecilere saldırmak için bariz yalanlar uydurdu ve hatta Diyanet personeli birkaç gencin linç edilmesine sebep oldu. Televizyondaki aşçıbaşılık yarışmasıyla tanınan bir müptezelin, "Mülteciler takı çalmak için cesetlerin kollarını kesiyor!" diye ağlayarak yaydığı yalan haber, provokasyonun hangi korkunç ve iğrenç boyutlara uzanabileceğini açıkça gösterdi.

Hülasa herkes içindekini, şüphesiz kendine özgü bir tarzda dışarıya çıkardı. Elbette toplumumuzda beceriksiz, liyakatsiz, ahlaksız, hırsız ve paragöz tipler eksik değildi ve hatta fazlası vardı. Ama milyonlarca insanı etkilemiş afetin içinde, başka afetler oluşturmanın kime ne yararı olabilirdi? Bu şiddetli öfke ve nefret nereden geliyor ve nereye gidiyordu?

Aslına bakılırsa, tüm bu canlı yayınların, açık oturumların, Twitter, Instagram ve Facebook paylaşımlarının ana teması -pek azı müstesna- sadece görünüşte depremdi. Biraz dikkatle bakıldığında, asıl meselenin -ne yazık ki- aslında deprem değil siyaset olduğu bariz biçimde görülüyordu. Nitekim tüm bu tartışmalar ve paylaşımlar içinde, aynı toplumda ve iç içe yaşayan iki zihniyet ve değer sisteminin uzlaştırılamaz çatışmasına bir kez daha şahit olmaktaydık. Zira yapılan her türlü eleştiri ve yorumun özü, mutlaka siyasete uzanmakta ya bir tarafa sempati ya da diğer tarafa nefret içermekteydi. Böylelikle siyasi görüşünden ve siyaseten nasıl göründüğünden bağımsız biri olarak salt depremzede, maalesef ekranlarda pek nadir olarak görülebildi. Nitekim depremden birkaç hafta sonra muhalefetteki aday krizinin gündemin en önemli maddesi olması bu durumun en kesin kanıtıydı. Güneş doğduğunda yıldızların kaybolması gibi, diğer tüm meseleler gölgeye çekildi ve seçimler yegâne tartışma konusuna dönüştü.

Açıkçası, kökü Tanzimat'a uzanan ve çarpık Batılılaşma ve modernleşme maceramızdan

Bir kez daha anladık ki, toplumu teşkil eden bireyleri bir arada tutması gereken müşterek kültürümüzde derin çatlaklar bulunmaktadır. Her türlü harici müdahale için en elverişli aparat olan bu çatlaklar, iç çatışmaya sebep olarak milletin enerjisini ve zamanını heba etmektedir.

sürekli beslenen bir zihniyet ve kültür kırılmasının, milleti ikiye böldüğü bir sır değil. Hepimiz bunun farkındayız. Buradaki mesele, elbette Müslüman olmak ya da olmamak da değil. Bir insan, kendi vicdanının hükmüyle İslâm'a inanabilir ya da inanmayabilir. Fakat dün olduğu gibi bugünkü manzara da gösteriyor ki, aslında bütün mesele ayaklarımızın nereye bastığıyla, belki daha doğrusu nereye bastığımızı kavrayabilmekle ilgilidir.

İNSANIMIZI BİR ARADA TUTAN GÜÇ

Acaba farkında mıyız? Bu toprakla ilgili olan her şey, aslında doğrudan İslâm'la ilgilidir ve bu memlekette hiçbir toplumsal mesele İslâm söz konusu olmadan layıkıyla anlaşılamaz ve tahlil edilemez. Bu durumun sebebi ise son derece basit ve tarihseldir. Atalarımız bu topraklara geldiğinde yanlarında sadece İslâm vardı. Onlar, bu toprakları İslâm ile fethettiler ve hâlihazırdaki halk ile İslâm üzerinden kaynaştılar veya ayrıştılar, kurdukları devlet çatısı altında milletleşme sürecini de İslâm ile katettiler.

Bir toplumda insanları bir arada tutan ve büyük bir organizasyon hâline getiren temel güç inançtır. Çok farklı hatta çelişen ve çatışan yorumları bir arada bulunsa da 'inanç', insanların davranış normlarını üreten ve düzenleyen ahlaki bir birlik meydana getirir. Bu nedenle bireysel olarak Müslüman olup olmamak değil, içinde yaşadığı ve mensubu olduğu milletin değerleriyle duygusal bir bağının olup olmaması önemlidir.

Bu bağ, özellikle aydın tabakasında Tanzimat'tan beri çatlamış ve nihayet tam tersi bir kutba dönüşmüştür. Hilmi Ziya Ülken, 1931

yılında yayınladığı *Aşk Ahlâkı*'nın önsözünde, bu kopukluğu basit ve açık biçimde şöyle ifade etmişti:

"Kitap hakkında söylediğim bu girizgâh mahiyetindeki birkaç sözden sonra artık onun bilvasıta takip ettiği gayelere intikal edebilirim. Bunlardan birincisi ve belki en mühimi, şüphe yok ki, halkla münevverler arasında mevcudiyetini hissetmemek imkân haricinde olan büyük irtibatsızlık meselesidir. Uzun bir müddetten beri kulaklarımızı dolduran bütün halkçılık temayüllerine rağmen kanaatimce, bu derin boşluk asla doldurulmuş değildir. Hatta bir noktadan daha ziyadeleşmektedir... Çünkü evvela münevverler zümresi ismini verdiğimiz teşkilatsız ve gayri muayyen kütle, müşterek ahlâkî ve fiilî mebdelere malik olmaktan çok uzaktır. Saniyen, halkçılık, halka inmek değil, fakat halkı kendine çıkarmak manasına anlaşıldığı takdirde bir kıymet ifade eder. Hâlbuki halkı çıkarmak için, halka rehber olabilecek evsafa malik olmak, onlara ahlâk ve fiilî sahada numune ve misal olabilmek lazımdır."[1]

Neredeyse bir asır sonra bugün, Hilmi Ziya'nın tespitini tekrar sorguladığımızda, hemen hiç mesafe kat edemediğimizi herhalde itiraf etmek gereklidir. En azından deprem felaketi ardından ortaya çıkan manzara böyle olduğunu göstermektedir.

Şimdi, özellikle aydın tabakada kendisini gösteren bu kültür kırılmasının nasıl bir şey olduğunu daha iyi anlamak için, CHP tek parti döneminin rijit Batılılaşma ve modernleşme uygulamalarının zirvede olduğu -ilginç bir şekilde yılbaşının da Ramazan ayına rast geldiği- 1936 yılına gidelim. Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu'nun neşrettiği akademik bir mecmua olan *İş*'te yayımlanan ve kültürel kırılmamızın kökenlerine ışık tutan -yazarının dönemin aydınlarından olduğu açıkça anlaşılan- imzasız bir mektubu okuyalım:

"Anadolu'nun muhtelif yerlerini gezdikten sonra Ankara ve İstanbul'u da dolaşmış olan bir okuyucumuz, bize şunları yazıyor: 'Bu yılbaşı Ramazan ve Bayramla karıştı. Mamafih İstanbul'dan başka yerlerde yılbaşının vücuda getirdiği bir başkalık yoktur. Fakat İstanbul'a gelince bu başkalığı hissettim. Size ilkin Kayseri ve Ankara'daki intibalarımı kaydedeyim. Ramazan'ın ortasında Kayseri'de idim. Mevlit ve halk türküleri plakları, Mısır'dan dinlenen Kur'ân sesine karışıyor. Ankara'da bu hal dikkatimi daha çok celbetti. Yenişehir'le Cebeci'nin bir kısım mahalleri bir tarafa, bütün Ankara Mısır radyosundan Kur'ân dinliyor! Hacı Bayram Camii'ni dolaştım; yer bulamayan çarşaflı kadınların saç kavgasına şahit oldum! Camiden boşanan halk ile beraber müthiş ve tahammül edilmez bir kir kokusu dışarının saf havasına karıştı. Sahur yemeğini bekleyen bir kısım erkekler, Başvekâlet binası yanındaki bir kahvede radyodan pek yanık sesli bir Mısır hafızını dinlediler. Ramazan sonunda İstanbul'a geldim. Hacı Bayram'ın ikinci bir numunesini Bayezit Camii'nde buldum. Bir farkla: Hafızların ve hocaların önünde kılıkları pek asrî hanımlar cemaate başka bir renk vermekte, ahiret korkusu ile, kadın güzelliği arayan geniş yüreklilerin dünya endişesi birbirine karışmakta idi! Başları ya çıplak veya pek garip şekilli takkelerle örtülü erkekler, zarif iskarpinlerini havada tutan ipek çoraplı kadınlar burada ne arıyorlar diye bir teviye [biteviye] kendi kendime soruyordum. Bilmem Bayezit'ten daha öteye geçtiniz mi? Şehzadebaşı'nda küçük bir camide 25 yaşlarında bir Türk kızı Kur'ân okuyor. Yeldirmeli bir sürü hanım, genç kızın titrek sesine tutulmuş gibiydi. Biraz ileride Fatih Camii'nde on dört yaşında bir kızcağızın hafızlık merasimi yapıldı. Fakat 'bu kıza eski harfleri kim öğretti ve kocaman Arapça cildi onun hafızasına ne diye doldurdular?' diye bir düziye kendime soruyordum. Muhtelif camilerin kitap sergilerini dolaştım. Kur'ân nüshaları, yeni harflerle küçük sureler, ilmihaller gırla gidiyor. 'Değişen şekillere rağmen, geçmişin ruhu ve tarih nasıl yaşıyor?' diye uzun uzun düşündüm. Toprak ile düşünme denen şey arasında ilişik bulunduğunu söyleyen mecmuanız bu hadiseleri görüyor mu? Türkiye'de dinî hayat ne vaziyettedir? Her sene daha hararetlenen bu yaşayış marazî bir şey midir? Anadolu'da ve İstanbul'un asıl İstanbul, yani Türk olan kısımlarında gittikçe daha taşan dinî hayat, normal, güzel ve derin bir din duygusundan mıdır yoksa Anadolu'da ve İstanbul'un fakir semtlerindeki iktisadî sefalet karşısında dilsiz halkın son bir sığınağı mı? Kısası ortada düşünülecek bir cemiyet hadisesi

1 Hilmi Ziya, *Aşk Ahlâkı*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul, 1931, s. V.

var mı? Yoksa çöken bir medeniyetin son parıltılarıdır diye eli bağlı, sâkit kalmak mı gerek? Mademki, düşünürken Frenk meselelerini değil, bu toprağın elle tutulur hadiselerini göz önüne almak yolunu güdüyorsunuz, bu noktaları size yazmak, aydınlanmak isteyen bir okuyucunuza vazifedir sanıyorum."[2]

Burada tafsiline gerek ve imkân olmayan nice aşırı uygulamayla toplumsal alandan dışlanmış İslâm'ın, nasıl olup da halk arasında tekrar filiz verdiğine dikkat çeken bu mektubun sonuna Fındıkoğlu şöyle bir cevap kaydetmiştir: "Şimdilik bizim bu okuyucuya verecek cevabımız yoktur. Okuyucumuzun yazdıklarını olduğu gibi sayfalarımıza geçiriyoruz."

İSLÂM'IN BİRİNCİL ETKİSİ

Peki, aradan geçen bunca zaman içinde, bu soruya cevap bulabildik mi?

Maalesef, ortalama halk üzerinde İslâm'ın hâlâ birincil etkisini açıklamak için, köyden kente göç gibi fazlasıyla pozitivist ya da Amerika'nın yeşil kuşak projesi gibi fazlasıyla komplocu veya hidayet romanları düzeyini pek aşmayan fakat sonuçta daima oldukça yetersiz açıklamalar dışında önümüzde dişe dokunur bir izah yoktur. Buna karşılık, resmî ideoloji açısından Batılılaşmayı temel hedef almış bir yapı içinde, İstiklal Marşı'nın şu mısralarını sürekli okuyan bir milletin, nasıl bir zihnî, duygusal ve kültürel kırılmaya sürekli ve sürekli duçar olduğu nadiren tartışılmaktadır:

"Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
"Medeniyet" dediğin tek dişi kalmış canavar?"

Eğer bir millet, boğazına sarılmış olan 'medeniyet'in yani insanlığa şamil ve evrensel olduğu ileri sürülen Batı uygarlığının, aslında tek dişi kalmış bir canavar olduğuna inanıyorsa ve kendisine sunulan sosyal yapının yegâne temel hedefi 'Batılılaşmak' ise, ortaya kültürel şizofreninin çıkmasından daha normal ne olabilir?

Buradaki asıl mesele şudur: Batı'nın bilim ve teknolojisine, sanat ve edebiyatına, bütün bir yaşam biçimine hayran olup Batılılaşmayı ideal haline getirdiğinizde, İstanbul'un fethini işgal olarak gören, Türklerin niçin Hristiyan değil de Arapların dini olan İslâm'a girdiğine içten içe hayıflanan bir zihniyetin yetişmesine de ardına dek kapı açmış olursunuz. Fakat daha kötüsü, o hayran olunan Batı, içinizde kendisine üç beş kuruş fonlama karşılığı hizmet edecek insanları bol miktarda bulabilir. Bu hususta geçen asırda konuşan Said Halim Paşa'ya kulak vermek, nasıl bir kısır döngü içinde olduğumuzu açıkça ortaya koymaktadır:

"Aydınlarımız, Batı'da şaşaalı, hoşa giden zevklerle dolu, parıltılar saçan bir medeniyet gördüler. Bu parlak medeniyetin aydınlık güzelliği ile gözleri kamaştı. Gördükleri bu güzel eserleri, o medeniyeti meydana getiren sebepler zannettiler. Batı'nın yaşayışını, memleketlerine tatbik etmenin, dertlerine çare olacağına inandılar. O vakitler bu medeniyetin bütün incelikleri ve parlaklıkları ile görüldüğü yer Fransa olduğundan, takip olunan medenileşme gayesi de Osmanlı toplumunu Frenkleştirmekten ibaret kaldı. Böylece Fransız ahlâk ve âdetlerinin taklidi ve fikirlerinin benimsenmesinden başlanarak, meziyetlerinin hatta noksanlarının alınmasına özenildi... Tahsil için, sefaret vazifesi ile memur olarak, Batı memleketlerine giden gençlerden, ecnebi ahlâk ve yaşayışını benimsemiş olarak dönenler pek çoktu. Bunlardan başka, çeşitli milletlerin her biri, yurdumuzda hayranlar, taraftarlar ve fikirlerini yayan kimseler kazanmak için, mâli müesseseler veya öğretim teşkilatları kurdular."[3]

KÜLTÜREL AŞAĞILIK KOMPLEKSİ

Bugünü düşündüğümüzde, yüz sene öncesine ait bu tespitlerin özündeki güncellik ve geçerliliğe hayret etmemek elde değildir. Benzer bir kültürel aşağılık kompleksi ve özellikle Batılı devletlerin içimizden kendilerine hayran ve taraftar zümresi oluşturmak için kurdukları mali müesseseler ve öğretim teşkilatları ne yazık ki faaliyetlerine devam etmektedirler. Bu faaliyetlerin ürünü ise daima Batı'yı idealize eden ve

2 "Bu Ramazan'da Görülen Şeyler", *İş Mecmuası*, NU: 1, Yıl 2, İkinci Kanun-Mart 1936, s. 28-29.

3 Said Halim Paşa, "Buhran-ı İçtimaimiz", *Buhranlarımız ve Son Eserleri*, (haz. M. Ertuğrul Düzdağ), İz Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 110-111.

buradan devşirdikleri psikolojik baskıyı Batı'nın telkinlerini haklı görmeye yönlendiren sözde aydın zümresinin yetişmesi ve kilit noktalarda hâkimiyet kavgasına girişebilmesidir.

Son birkaç yılda göze çarpan husus, ilk bakışta sanki gayet doğal ve kendiliğinden imiş gibi sunulan ama dikkatle bakıldığında son derece planlı ve organize biçimde işleyen İslâm'a saldırı furyasındaki artıştır. Deizm ve ateizm tartışmalarından başlamak üzere genç nesillerin dinden soğuduğunu ve milletin artık İslâm ile ilgili konularda duyarsızlaştığını işleyen propaganda, özellikle geçmişte İslâmcı yahut İslâmî ilimlerle uğraşmış fakat sonra inancını yitirmiş birkaç kişinin isminin ön plana çıkmasıyla hız kazanmıştır. Bu incelikli propaganda dahi özellikle sosyal medya platformları aracılığıyla yürütülmektedir. Artık neredeyse paralel bir gerçeklik evreni olmaya yaklaşan sanal dünya, Türkiye'deki gençlerin çok mutsuz olduğunu, İslâm'dan ve -bilinçaltında İslâm ile eşitlendiği açıkça anlaşılan- Türkiye'den soğuduğunu ve demokrasi cenneti, para içinde yüzen Batı'ya kaçmak için kuyruğa girdiğini yaymaktadır!

Peki, İslâm'ın ve Kur'ân'ın çağdaş insan için yetersizliği, arkaikliği ve ilkelliği hakkında usunu uslamlayıp ileri geri konuşanlar içinde, kullanılan malzeme ve zihniyet bakımından geçen asrın namlı müsteşrikleri Goldziher'den, Renan'dan, Dozi'den farklılık var mıdır? Hayır, yoktur. Falih Rıfkı'nın, Yakup Kadri'nin, Aziz Nesin, Nurullah Ataç, İlhan Arsel ya da Turan Dursun'un söylediklerinden farklı bir şeyler var mıdır? Elbette yoktur. Hatta bugünün Prometheus'larının tüm bu söylemleri ve zihniyeti, hepsinin Türkiye'deki atası sayabileceğimiz Tevfik Fikret'in "Tarih-i Kadim" adlı şiirine irca edilebilir:

"Beşerin köhne sergüzeştinden
Bize efsâneler terennüm eden;
Bizi, âbâ-i bî-vücûdumuzun
Cevf-i mâzîde bir siyah ve uzun
Gece teşkil eden hayâtından
Ninniler ihtira edip uyutan
...
Yırtılır, ey kitâb-ı köhne yarın
Medfen-i fikr olan sahîfelerin!
Bunu kimden fakat ümîd edelim;
Bu azîm inkılâb-ı hilkati kim,
Hangi kuvvet ta'ahhüd eyleyecek?
Sahib-i kâinat... Evet gerçek (!).
Sahib-i kâinat olan ceberut,
...
Ve bütün kudretinle sen, mefluç
Çöküyorsun... Ne in'idâm-ı bürûc,
Ne savâik, ne bir hübûb-ı jiyân,
Ne cehennemlerinde bir galeyan;
Ne nazarlar habîri mateminin,
Ne kulaklarda bir tanîn-i hazin...
Kopsa bir zerre cism-i hilkatten,
Duyulur bir tazallüm olsun.
Sen Göçüyorsun da Arş ü Ferş'inle .
Yok tabiatda bir inilti bile
Bilakis her tarafta kahkahalar,
Kizbe ancak riya ve humk ağlar!"

Görüldüğü üzere yüz küsur sene önce Tevfik Fikret, Kur'ân'ın ve İslâm'ın göçüp gittiğine kahkahalarla şahitlik ettiğini ileri sürmüştü. Fakat Tevfik Fikret -"Rübab"ıyla, "Promete"siyle ve "Haluk"uyla- çoktan göçüp gitmiş olmasına rağmen Kur'ân ve İslâm hâlâ ayakta. Açıkçası, Türkiye'de dinin şimdiye hep tahkir edildiğini ama tenkit edilmediğini -dolayısıyla en hakiki ikna edici bilimsel tenkidi kendisinin başlattığını- ileri süren eski tefsir hocalarının bu hususu dikkate almaları gereklidir.

İslâmcı saydıkları iktidarı devirmek için İslâm'ı yıkmak gerektiği gibi bir çare keşfedenler, aslında kendi zekâ ve kavrayış düzeylerini ortaya koyuyorlar. Onların teo-politiklerinin 'teoloji' kısmı, Batı düşünce ve kültür tarihi içinde, dolayısıyla Yahudi-Hristiyan gelenekle hemhâl olarak gelişen bir sürecin sonuçlarını Kur'ân'a ve İslâm'a taşımaktan ibaret. Aradaki yapısal uyumsuzluk, bütün süslü retoriğe rağmen dikkatli gözlerden kaçmıyor. Dinin özünün esasen mistik olduğunu kavrayamayan bizdeki Voltaire'ler, o hep özendikleri 'us' hâkimiyetinin Batı'yı ve ardından Batı'nın kanını emdiği dünyayı ve insanlığı ne hale getirdiğini hiç düşünmüyorlar. Birisi çıkıp "Peki, sizin dediğiniz yoldan gittik ve salt us ile hareket ettik. İyi ama biz de bu yoldan birkaç asır evvel gitmiş Batı gibi mi olacağız?" dese, acaba ne cevap verilebilir? Batı'nın içinde yetişen ve bilimsel devrimi, makineleşmeyi, insanın robotlaşmasını ve bizzat akılcılığın ve materyalizmin insanın elinden özgürlüğünü nasıl aldığını açıkça gösteren ve şiddetle eleştiren -dinli, dinsiz- onca filozof ne olacak? Madem Batı'nın izinden gideceğiz, öbür Batı'ya da kulak vermek gerekmez mi?

Uslarıyla özgürleştiklerini vehmeden yeni Buchner'lerin teolojisinde tutarsızlık, kendilerini aydınlatan isimlerin farklılığından da anlaşılabilir. Bunlardan biri, ussal aydınlanmasını -yani dinsizleşmesini- Kant'a bağlıyor; bir başkası ise kendisinin şeyhi ve piri olarak Spinoza'yı ve onun *Tractatus*'unu gösteriyor. Oysa Kant, amansız rasyonalist Spinoza'nın en büyük eleştirmeni. Her ikisinin 'din' hususundaki etkileri, farklı sonuçlar üretmeli idi. Demek ortada Kant ya da Spinoza etkisinden ziyade, zaten kuzuyu yemeye karar vermiş kurtların yüzeysel çıkışları söz konusu.

Geçen asrın pozitivist zihniyetinin üçüncü sınıf uyarlamasından ibaret kendi teolojilerinden başkasını hiç görmeyen bu usçular, kuantum teorisiyle açılan yeni fiziğin neden olduğu yeni evren tasavvurlarından da hiç söz etmiyorlar. On dört asırlık İslam düşünce tarihini birkaç fiskesiyle yıkacağını ileri süren kibir âbideleri hiç olmazsa Müslüman düşünce ve kültür tarihi karşısında saygıyla eğilen ve hem insanlık mirası hem de özellikle Batı düşünce tarihi için ne kadar önemli olduğunu eserleriyle ortaya koymuş uzman oryantalistleri hatırlayabilseydiler!

Esasen kendi psikolojilerine dayanan teolojileri gibi politik duruşları da eleştiriye çok açık. Nitekim deprem hakkında konuşurken, büyük can kaybına sebep olan depremlerin hep Müslüman ülkelerde ve dolayısıyla 'siyasal İslâm'ın iktidar olduğu coğrafyada' vuku bulduğunu(!) gevreyerek ileri süren diyalektik veya kapitalist materyalistlerle aynı torbanın içine giriyorlar. Bunun anlamı şu: Bunların asıl ilgilendiği husus ne deprem de enflasyon ne de demokrasi ve özgürlük. Bunların tümü ikincil meseleler ve esas konu iktidar yani politika. Bu noktada en dipte dayandıkları güç ise bu milletin içinden değil -doğal olarak ideal aldıkları- Batı'dan geliyor. Fakat Batı, geçen asırdakinden farklı olarak, Türkiye'nin şu anki hâliyle varlığını sürdürmesine razı değil. Ortadoğu haritasını kendi çıkarları için yeniden şekillendirmek istiyor ve bölünüp parçalanmış dolayısıyla zayıflatılmış bir Türkiye arzu ediyor. Bu hususta millette oluşmuş ortalama bir bilinç var.

Bu arada, oturduğu koltuğundan cami cemaati ortalama Müslümanlarla alay eden yerli Diderot, aslında kendisini dinlediğinde aklı yatan "Galiba İslâm böyle imiş!" diye içinden geçirirken bir türlü son adımı atamayıp "ezan okundu bir namaz kılayım" diye camiye giden; fakat orada da tatmin olmayıp yine dönüp kendisinin 'us' dolu konuşmalarını dinleyen ve içten içe kendisine hak veren Müslümanlar vehmediyor. Böyleleri var mı? Varsa, kaç kişi bilmiyorum. Ama Sevan Nişanyan'ı ağırlayıp birlikte bu milletin tarihine sövmelerini, medeniyet düşmanı barbar Türklerin gelip Yunan, Roma ve Bizans mirası güzelim Anadolu'nun nasıl canına okuduğuna dair birlikte ağlaşmaları, bu milletin gözünden ve gönlünden saklı kalmıyor. Böylece bu gibilerin teolojisinin özünün, İslâm'a saldırmak ile bu milletin tarihine ve kimliğine sövmenin ortaklığından ibaret olduğu da açıkça anlaşılıyor. Sonuçta İslâm'a karşıt olanın, esasen zorunlu biçimde bu millete karşı olduğu bir kez daha açık seçik ortaya çıkıyor.

Ayrıca Batı'nın, koca Sovyetler Birliği'ni dahi yıkan demokrasi ve insan hakları, çağdaş uygarlık, eşitlik ve kardeşlik gibi -bir zamanlar insanlığı efsunlamış- ideolojik söylemleri, özellikle Arap sonbaharıyla etkisini yitirdi. Bilimsel devrim nasıl tabiatın büyüsünü bozmuşsa, Batı'nın Ortadoğu'da işlediği zulümler de -sömürünün kılıfı olan- uygarlık, demokrasi, hümanizm ve insan hakları söylemlerinin büyüsünü bozdu. Kısacası rüzgâr, önceden olduğu kadar arkalarından esmiyor. İşte bu nedenle yaptıkları teopolitik, seleflerininki gibi başarısız olmaya daha fazla mahkûm. Allah her şeyi işiten ve görendir.

BİZİM KABAHATLERİMİZ

Sözün sonunda, biz Müslümanların da şu soruya cevap araması gerek: Yüz elli senelik tarihimiz içinde, sürekli çevrilip duran 'İslâm'a saldırı' oyununun tekrar tekrar sahneye konulabilmesinde bizim de kabahatimiz var mı?

Evet, elbette var. Medresesi ve tekkesi tefessüh edip çökerken başını kuma gömen atalarımızın devamı olan zihniyet, dün olduğu gibi bugün de İslâm'ın yegâne hâkimi ve savcısı olduğunu iddia etmektedir. Yakmayan kefen ve bulunduğu evin yanmasını engelleyen nalin-i şerif satışıyla geçinenler, Allah'ın insanlığa gönderdiği en büyük muştu ve ilham kaynağı olan Kur'ân'a giden yolu tıkamaktadırlar. İslâm'ın ismini duyduğunda tüyleri ürperen namlı gazetecile-

rin, böylelerini gayet nazik biçimde ağırlayıp cennet, cehennem ve kabir ahvali, evrenin yapısı, kıyamet alametleri, Deccal, Mehdi ve Mesih hakkında konuşturmaları kesinlikle iyi niyetli değildir ve açıkça bir operasyondur. Nitekim hemen ardından gelen müteaddit programlarda, pozitivist kilisenin Türkiye başpiskoposunu ekrana çıkartıp, dinin aslında nasıl bir hurafe ve masal, tapılması gereken yegâne putun ise bilim olduğunu bağırta bağırta ilan ettirmektedirler. Öte yanda ise firasetten mahrum olan ve Selefiliğe karşı politik olarak istihdam edilen bu zihniyet, kendine özgü lafızcılığıyla mezhepçi bir selefiliği beslemektedir.

Akademimizin -özellikle ilahiyatların- durumu da ne yazık ki, iç açıcı değildir. En hayati sorunlarımız karşısında ne yazık ki, gerekli derinlikte ve ilmî çerçevede fikir üretimi sağlanamamaktadır. İyi niyetli, çalışkan ve yetenekli akademisyenlerin, birbirleriyle irtibatlı biçimde sorunların üzerine cesaretle gitmeleri gerekmektedir.

Sonuç itibariyle itiraf etmemiz gerekiyor ki, son asırlarda 'İslâm' tasavvurumuzda zuhur eden hastalıklar ile İslâm'ı yok etmeyi misyon edinmiş, Batılılaşmayı -akıl sadece Batı'da olduğu için(!)- 'us' sahibi olup özgürleşmek zanneden aydın zümresinin ortaya çıkışı ve güçlenmesi arasında doğrudan bağlantı vardır. Bu bakımdan yukarıda sorduğumuz soruya Nurettin Topçu'nun verdiği şu cevap ve tespitler, geçerliliğini hâlâ korumakta ve üzerinde ciddiyetle düşünmeyi hak etmektedir:

"Fitne ve taassup, İslam'ın en muhteşem rönesansını yaşatan Osmanlıların son asırlarında tekrar canlanabildi. Hacı Bayramların, İbrahim Hakkıların ilâhî dâvası, fetvahânenin mesned ve saltanat sancaklarıyla süslü kapısında katledildi. Asırlar arasında İslam'ın ruhu, katı kaidecilikle, taassubun tehditleriyle, saltanat ve merasim gurur ve tahakkümleriyle eritildi. Dinî müesseseler, dinin ruhundan tamamiyle sıyrıldı; din elbisesine bürünmüş, dinî kaidelere bezenmiş devlet ve dünya müesseseleri hâlini aldı. Bunların etrafında istismarcı bir din adamları sınıfı teşekkül etti. Bu adamlar, içyapısını yüzyılların yıprattığı devletle el ele verdiler ve onun mânevî kudreti hâlinde sömürme sahâlârını mütemadiyen genişlettiler. Bunlar, Hac emrinden Cennet vaadına, Mirac olayından Kur'an'ın kutsallığına kadar bütün İslam inançlarını, tüyler ürpertici bir geri anlayışla, mâna âleminden ayırıp madde dünyasına aktardılar, hepsi hakkında maddi izahlar yaptılar. Böylelikle din içinde en kaba maddeciliğe bağlanmış oldular. Onların dinî materyalizmi, Cenneti de, Miracı da, Kur'ân'ı da elle tutulan, gözle görülen olaylar ve varlıklar hâlinde kabul edici bayağı bir pozitivizm ile el ele vermiş bulunuyordu. Asrımızın başlarına kadar sürüp gelen ve İslam'ın ruhuna tamamen aykırı olan bu maddeci din saltanatı, kırk yıl önce karşı cepheden gelen ve yine kendisi gibi maddeci olan dinsizliğin darbesiyle az zamanda hıçkırıksız, feryadsız yıkıldı. Ancak onun kini yok olmadı."[4]

"Dinî hayat dinamizmini ve onunla yaşattığı ruhu kaybederek binlerce katılaşmış kaide hâlinde ruhun yaşayışını durdurdu. Ruha ilhâmlar, aşkımıza kanatlar verecek yerde, vücudumuza emirler veren tamamen hatalı bir dînî gelişme, yaşayan kültürünün bütün kaynağı din olan bir cemiyette insanları, hayat basamaklarında canlıların aşağı tabakalarına doğru adım adım indirdi. Sonunda, bir hayat pozitivizmi ile baş başa bıraktı."[5]

"Bir nesil kendini, kaybedilen kendi ruhunu arıyor. Ruh ise arandığı her yerdedir. Kâniatta ruhsuz hiçbir şey yoktur. Eşya, şekil kazanmış fikirlerdir. Allah ise bizim varlıkla her temasımızda hissediliyor. Dinsizlik, hakiki ve geniş mânasında, eşyayı sahip olduğu ruhdan sıyırarak nefsimiz uğrunda bir vasıta gibi kullanmaktır. Bizim buhranımız bir din buhranıdır."[6]

"Meselenin aslı şudur ki, her insanın doğuştan sahip olduğu din ihtiyacı ile selâmet yolunu arayan zümre, ilerlediği öğretim basamaklarında ve memleketin kültür havasında kendisine gerçek din telkinini verebilecek dimağlarla ve Allah yolunu gerçekten bulup da onda yürüyen kalplerle karşılaşmamıştır. Din materyalistleri ve pozitivistleri ona ruhun değil de, duyuların ve beden uzuvlarının dinini tanıtmışlardır."[7]

4 Nurettin Topçu, *İslâm ve İnsan*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011, s. 23-24.
5 Nurettin Topçu, *Yarınki Türkiye*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011, s. 100.
6 Nurettin Topçu, *Yarınki Türkiye*, s. 259.
7 Nurettin Topçu, *İslâm ve İnsan*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011, s. 26.